

Dags att närma sig USA

Idag den 20 januari blir John Biden president. FOTO: Chris Tuite/ImageSPACE/Shutterstock /TT

Från ett europeiskt perspektiv är det av stor vikt att återställa de historiskt starka transatlantiska banden. EU bör därför närma sig USA för att öka möjligheterna till frihandel och återigen sätta fart på globaliseringen, skriver Fredrik Sjöholm, professor i internationell ekonomi och vd för Institutet för Näringslivsforskning.

AV [FREDRIK SJÖHOLM](#) | 20 JANUARI 2021

Eventuella åsikter och slutsatser i texten är skribentens egna.

När Joe Biden i dag den 20 januari 2021 svärs in som USA:s 46:e president, är det för en nation som under senare år i högsta grad bidragit till en mer protektionistisk värld.

Förhandlingar om frihandelsavtal med Asien och med EU förkastades, avtal med Kanada och Mexiko omförhandlades samt tullar på import har ökat på ett sätt som saknar motstycke i västvärlden sedan 1930-talet. Dessutom har USA lämnat eller distanserat sig från internationella överenskommelser och internationella organisationer. Kostnaden för denna protektionism är mycket hög för konsumenter och företag, framför allt i USA, men även i andra länder. Medborgarna konsumerar mindre när tullar driver upp priserna, och företagens marginaler minskar när det blir dyrare att importera råmaterial och insatsvaror.

Sverige är särskilt sårbart för ökad protektionism. Våra stora exportberoende företag är ekonomins ryggrad och de driver i sin tur efterfrågan och produktion hos många mindre underleverantörer. Förutsättningar finns för att vända en protektionistisk utveckling, men det kräver ett EU som jobbar tillsammans med USA för ökad öppenhet. EU:s målsättning bör i första hand vara att normalisera de bilaterala handelsförbindelserna med USA. I ett andra steg bör man tillsammans med USA påverka världshandeln i en mer positiv riktning genom att arbeta för en välfungerande världshandelsorganisation (WTO).

Slutet på globaliseringen?

En ständigt ökad globalisering var ett av det sena 1900-talets mest utmärkande drag, men utvecklingen har nu gått i stå. Finanskrisen 2008–09 var en vattendelare och efter krisen har globaliseringen i princip stått stilla. Världshandelns andel av världsinkomsterna har legat stabilt kring 60 procent sedan 2008 och kommer dessutom att minska som en följd av coronapandemin.

Denna stagnation har skett trots att den teknologiska utvecklingen har varit mycket snabb under samma period och på ett dramatiskt sätt underlättat framför allt tjänstehandeln.

” När tillverkningsindustrin migrerade österut fick västerländska konsumenter tillgång till kläder, elektronik och andra industriprodukter till mycket låga priser.

I stället har vi sett ekonomisk nationalism och globaliseringsmotstånd. Det finns ett antal förklaringar men den troligen viktigaste är att Kinas integration i världsekonomin innebar en fundamental omfördelning av produktion mellan länder, vilket lett till stora samhällsekonomiska vinster men även till att en del av medelklassen i till exempel USA och Storbritannien har sett sin situation försämrats. När tillverkningsindustrin migrerade österut fick västerländska konsumenter tillgång till kläder, elektronik och andra industriprodukter till mycket låga priser. Konsumtion och levnadsstandard ökade i motsvarande grad. Samtidigt kunde västvärlden specialisera sig på mer högteknologisk produktion med höga löner.

Men för de industriarbetare som förlorade sina jobb var utvecklingen drastisk och svår.

Att internationell handel har denna typ av fördelningseffekter är välkänt. Det som är nytt är hur stor effekten varit, vilket föranleddes av att ett land av Kinas storlek integrerades i världsekonomin. Resultatet av denna globala strukturella förändring är politisk turbulens. De grupper som sett sin situation försämrats har högst påtagligt påverkat den politiska agendan – och globaliseringen bidrog både till valet av president **Donald Trump** och till Storbritanniens beslut att lämna EU.

Vägen tillbaka

Kan man komma tillbaka till ökad global öppenhet? Pågående vaccineringskampanjer och därigenom det kommande slutet på coronapandemin kommer ge öppningar, då en välbehövlig ekonomisk uppgång underlättas av internationell handel. Det bör understrykas att nya stora världsomspännande handelsliberaliseringar dock knappast ligger i korten. Världshandelsorganisationen WTO:s medlemsstater har förhandlat i snart 20 år utan att lyckas komma överens. Svårigheten beror på att antalet medlemsländer i WTO har ökat över tid, och det är nu många viljor som ska jämkas. Det är i stället troligt att utvecklingen mot regionala handelsöverenskommelser kommer att fortsätta. En lämplig strategi för EU är därför att i ett första skede fokusera på bilaterala förhandlingar med USA snarare än på världsomspännande förhandlingar.

” **President Biden tycks däremot ha en positiv inställning till internationellt samarbete. Detta innebär en möjlighet för EU att agera.**

President Trump lyssnade på det amerikanska folkliga missnöjet mot globalisering och drev igenom höga tullar på import från framför allt Kina men även från andra länder, inklusive från EU. Vidare obstruerade han mot WTO:s arbete. President Biden tycks däremot ha en positiv inställning till internationellt samarbete. Detta innebär en möjlighet för EU att agera.

Det är emellertid en svår uppgift EU har framför sig. För det första kommer president Biden att dra sig för att gå emot folkopinionen i handelsfrågor. För det andra är det demokratiska partiet och de demokratiska väljarna också av hävd mer protektionistiska än republikanerna.

Hur det amerikanska folket ser på globalisering kan naturligtvis komma att ändras. Erfarenheter från Sverige visar att folkligt stöd för globalisering gynnas av ett socialt skyddsnät som dämpar fallet för grupper som råkar illa ut. Ett sådant skyddsnät gör det möjligt att klara sig temporärt när jobbet försvinner utomlands. I kombination med vidareutbildningsprogram och en aktiv arbetsmarknadspolitik kan arbetstagares möjlighet att hitta nya jobb underlättas. President Biden har indikerat att ett sådant skyddsnät kan komma att byggas ut, men detta ter sig högst osäkert och tar i vilket fall som helst tid att få på plats. Vidare ligger denna fråga uppenbart utanför EU:s påverkan.

Däremot finns det anledning för EU att på olika sätt försöka påverka USA i en mer samarbetsinriktad riktning. För att uppnå ett gott förhandlingsklimat bör EU begrunda på vilka ekonomiska och politiska områden man är beredd att gå USA till mötes. En åtgärd vore till exempel att man lyssnade till det rimliga kravet att EU slutar åka säkerhetspolitisk snålskjuts på USA och tar ett större ansvar för sin yttre säkerhet genom att öka sina försvarsanslag.

När relationen blivit bättre bör EU ta initiativet till att normalisera handelsförbindelserna med USA. I ett första steg bör strafftullarna mellan USA och EU tas bort. I ett andra steg bör EU sikta mot att återuppta de kraschade förhandlingarna om ett frihandelsavtal med USA.

Att handskas med Kina

En handelsliberalisering mellan EU och USA får bedömas möjlig att uppnå. Däremot är det mer osäkert om amerikanska tullar på kinesisk import kommer att försvinna.

” En försiktig bedömning är att handelsliberaliseringar med Kina förblir politiskt svårgenomförbara.

För det första är Kinas allt mer auktoritära regim och övergrepp i bland annat Xinjiang och Hongkong något som väcker tilltagande uppmärksamhet i USA och andra länder. Att Kina sakta seglar upp som en utmanare till rollen som världens främsta supermakt bidrar troligen också till ett ljumt amerikanskt intresse. En försiktig bedömning är att handelsliberaliseringar med Kina förblir politiskt svår genomförbara.

För det andra är det tydligt att Kina subventionerar sina företag vilket strider mot WTO:s regler. Subventionerna är komplexa och därför svåra för WTO att handskas med. Som ett illustrativt exempel kan Kinas produktion av aluminiumprodukter nämnas.

Kolproduktionen är subventionerad, vilket leder till lägre priser på aluminium.

Aluminiumindustrin är i sin tur förbjuden att exportera sin produktion, vilket leder till lägre priser för kinesiska användare av aluminium, det vill säga för producenter av olika aluminiumprodukter. Exportörer av aluminiumprodukter betalar slutligen lägre skatt än andra kinesiska företag. Sammantaget innebär dessa åtgärder en kraftig men svåridentifierad subvention av kinesiska exportörer av aluminiumprodukter och en negativ konkurrenssituation för utländska producenter. Likartade arrangemang förekommer i andra industrier.

Det finns anledningar till att just Kina står i blickfånget när det gäller denna typ av företagsstöd. Kina representerar en ny typ av ekonomiskt system där staten, det kinesiska kommunistpartiet och privata företag är intimt sammankopplade. Resten av världen trevar sig fram i sina försök att finna ett förhållningssätt till denna ekonomiska hybrid.

” Ett rimligt sätt att handskas med Kinas subventioner vore att vitalisera WTO.

EU och USA har ett gemensamt intresse av att Kina spelar efter samma regler som övriga länder. Ett rimligt sätt att handskas med Kinas subventioner vore att vitalisera WTO. Den första åtgärden är att stoppa det veto mot tillsättningar av nya domare i WTO:s tvistemålsdomstol som genomfördes av president Trump och som har paralyserat WTO:s verksamhet. Detta är emellertid kontroversiellt i USA, där tanken på att ge upp nationell makt till en internationell organisation framkallar reflexmässigt motstånd. En positiv utveckling kommer att kräva samtal och god diplomati från EU:s sida.

Stora värden på spel

Världens positiva ekonomiska utveckling de senaste 70 åren är närmast osannolik. Inkomster och levnadsstandard har ökat dramatiskt, inte bara i västvärlden utan än mer i länder som fram till nyligen karakteriserades av djupaste fattigdom och misär. Denna utveckling har uppnåtts genom marknadsekonomiska reformer.

” Från ett europeiskt perspektiv är det vidare av stor vikt att återställa de historiskt starka transatlantiska banden.

Globaliseringen är en följd av dessa reformer och har inneburit att stora samhällsekonomiska vinster. Att backa från öppenhet vore ett allvarligt misstag och skulle på sikt äventyra de stora framsteg som gjorts.

Att ett öppet internationellt handelsklimat ska uppnås utan ett aktivt deltagande från USA ter sig föga troligt. Från ett europeiskt perspektiv är det vidare av stor vikt att återställa de historiskt starka transatlantiska banden. Valet av Joe Biden innebär en möjlighet för att detta ska kunna åstadkommas. Det kan vidare noteras att efter att USA drog sig ur långt gångna förhandlingar om ett handelsavtal med länder runt Stilla Havet som inte inkluderade Kina, har ett liknande handelsavtal kommit på plats med Kina men utan USA. Utvecklingen har minskat USA:s och ökat Kinas betydelse i regionen, vilket sannolikt bekymrar den nya amerikanska administrationen. För EU:s del ger detta en möjlighet att närma sig USA, som återigen vill bygga allianser för att inte se sitt internationella inflytande urholkas ytterligare.

Det är stora värden på spel. En framgångsrik kampanj för ett USA som återigen ska ta ett globalt ansvar kan innebära en grund för fortsatta framsteg och höjda inkomster. Ett USA som sluter sig inåt innebär att en osäker och troligen sämre tillvaro väntar oss alla.

Fredrik Sjöholm är professor i internationell ekonomi och vd för Institutet för Näringslivsforskning (IFN).

Webblänk till artikeln:

<https://kvartal.se/artiklar/dags-att-narma-sig-usa/>